Introducció

Dolors Mayoral i Arqué
Coordinadora del monogràfic
«Sociologia de la cultura i de les arts»
Universitat de Lleida

Arturo Rodríguez Morató
Coordinador del monogràfic
«Sociologia de la cultura i de les arts»
Universitat de Barcelona

És evident que els temes artístics i culturals són, encara avui, poc habituals en les revistes de sociologia del nostre país. No obstant això, són temes que tenen una importància cabdal, perquè la cultura s'està convertint en un àmbit social crític. Des de fa ja un cert temps, s'acostuma a considerar la cultura com un factor estratègic crucial pel desenvolupament econòmic de les ciutats i dels territoris. I darrerament, també està ocupant un lloc central en les estratègies pel desenvolupament de l'ocupació. Des del punt de vista polític, d'altra banda, en el context de l'inestable mapa territorial dels nostres dies, la cultura representa cada vegada més un essencial recurs de legitimació. Tot això la configura com una instància primordial d'estructuració social i de conflicte. A més, la cultura esdevé, avui, més i més crítica pels ciutadans, no solament perquè la vida quotidiana ha adquirit un creixent component cultural en

l'oci i en el consum, i compleix en aquest sentit funcions identitàries i sociogèniques cada vegada més importants; també, i sobretot, perquè els creixents fluxos culturals transnacionals i els processos de globalització cultural, actualment en marxa, estan soscavant les tradicionals pautes de relació i d'integració cultural, i estan suscitant problemes socials nous i aguts.

Pel que fa a les arts pròpiament dites, també aquestes experimenten processos accelerats de canvi. La revalorització política i econòmica de la cultura, i la seva progressiva centralitat social està incidint, des de fa temps, en la transformació de les dinàmiques artístiques, en els seus aspectes socioeconòmics i sociodiscursius. Les innovacions tecnològiques constantment redefineixen les pràctiques creatives i, així doncs, també les convencions i els rols que les articulen. Els desenvolupaments industrials, que en el sector audiovisual assoleixen actualment una inusitada dimensió, repercuteixen també, de forma contundent, en una multiplicitat d'universos artístics.

Amb totes aquestes transformacions, l'art i la cultura adquireixen una gran importància social i, correlativament, una gran rellevància sociològica. Ha arribat l'hora, doncs, que aquests temes s'integrin de manera definitiva en la mainstream del nostre discurs sociològic. En aquest sentit, no partim del no-res. Ja fa més d'una dècada, l'any 1988, un dels editors d'aquest monogràfic va editar un número de la revista Papers, sobre sociologia de la música. Va ser la primera iniciativa d'aquest tipus i, des de llavors, la presència de la sociologia de la cultura i de les arts s'ha fet cada vegada més habitual en els nostres congressos, a les nostres aules i, finalment, també a les nostres revistes. Pensem, doncs, que aquest monogràfic de la Revista catalana de sociologia, en aquests moments, aporta un signe de plena normalitat per a aquesta especialitat sociològica. Ara no és el moment de fer exploracions prospectives o de plantejar-se una presentació sumària d'un terreny suposadament desconegut, sinó de presentar l'estat actual de la recerca i de la reflexió sobre aquests temes. En aquest sentit, el volum, que el lector té a les seves mans, constitueix una mostra molt ajustada de tot això. El seu origen es troba en les ponències i comunicacions que es van presentar dins les àrees de treball de sociologia de les arts i de sociologia de la cultura en el III Congrés Català de Sociologia, àrees que van ser coordinades pels qui ara editem aquest monogràfic. Com acostuma a passar en aquests casos, alguns treballs presentats al Congrés no s'han pogut incloure, perquè no estaven enllestits en el moment de tancar aquest número. Justament, per aquesta raó, finalment, s'ha renunciat un escrit d'un dels editors del número. Però,

per compensar això, s'ha inclòs algun treball rellevant que no havia estat llegit a Lleida. En qualsevol cas, globalment, creiem que el número ofereix una panoràmica molt representativa de les línies de treball que, actualment, es conreen en d'aquest camp, en l'àrea cultural catalana.

A grans trets, el monogràfic es divideix en dues parts: una dedicada a l'anàlisi de temes encabits en una sociologia de la cultura de un caràcter més general, i una altra dedicada a aspectes més específics de la sociologia de les arts. En la primera part, hi ha l'aportació de **Manuel Delgado** que, des de l'antropologia, planteja una perspectiva polèmica de la relació entre la multiculturalitat o la interculturalitat i els espais urbans com a espais neutres, i reivindica l'anonimat com a requisit fonamental pel principi de ciutadania. Després, **Francesca Sanvicén** fa una reflexió sobre les cultures foràmies en general, i en particular de Catalunya, perquè Catalunya té una experiència històrica amb una onada quantitativament important i culturalment diferent. Les migracions anteriors i les actuals estan connectades per uns trets semblants i interessants d'analitzar des del punt de vista cultural. Tot seguit, **Antoni Ariño** reflexiona de manera crítica sobre el concepte de tradició, i sobre les formes i els sentits que la tradició va adoptant en la modernitat, en els processos de legitimació de les identitats col·lectives. Una altra línia de pensament apareix esbossada en l'aportació de **Jordi Busquet** sobre la distinció cultural. Aquest autor analitza des d'una perspectiva sociològica i psicològica els significats de la distinció, i rebat amb arguments força convincents la tradicional concepció de la distinció del sociòleg francès Pierre Bourdieu. Finalment, l'article de **Dolors Mayoral** combina la reflexió teòrica amb l'anàlisi empírica sobre el fenomen del consum com a paradigma de la modernitat.

La segona part s'inicia amb l'article de **Mònica Ruz**, que analitza un cas paradigmàtic de relació entre evolució tecnològica i desenvolupament de noves pràctiques creatives, el cas del disc-jockey. La figura del disc-jockey és, sens dubte, una figura exemplar de la interrelació dinàmica entre noves possibilitats tècniques, noves pràctiques de manipulació formal i nou discurs artístic. Més enllà del determinisme tecnològic benjaminí o adornià, l'anàlisi de Ruz ens mostra l'intrincat mecanisme social a través del qual la innovació tecnològica dóna lloc a un nou sentit artístic, i a un nou univers estilístic. Tot seguit, **Màrius Domínguez** i **Andrés Coco** avancen els primers resultats d'una interessant recerca que duen a terme sobre el mercat professional dels actors. Aquí, el factor de canvi tecnològic, si bé no hi és directament present, també opera decisivament

en el rerafons del nou paper que, en aquest mercat laboral, juga el sector audiovisual. Però, allò que resulta sociològicament més atractiu és la complexitat de la imatge presentada del món laboral dels actors; una complexitat que justifica l'aparició d'aquest treball, encara en fase d'elaboració, com a article. En contraposició als dos articles anteriors, que parlen de qüestions actuals i proposen visions típicament sociològiques sobre elles, els altres dos articles inclosos en aquesta part fan referència a temes històrics, i adopten plantejaments de caire humanístic; una contraposició sempre enriquidora. En aquest sentit, **Magda Polo** parla de la música programàtica del segle passat, tot proposant una interpretació del seu sentit social, en el context de l'allau de transformacións sociomusicals d'aleshores. I per la seva banda, **Juan Antonio Roche** s'ocupa d'un tema ben clàssic: la dialèctica individu-societat en la tragèdia grega. A Roche, aquesta arquetípica forma artística li serveix, en primer lloc, per mostrar-nos una de les valències més recòndites i suggerents de la sociologia de les arts: la de valer com a model per l'anàlisi de la dinàmica social. Després, Roche considera l'evolució d'aquesta forma artística, paral·lelament a la història de la mateixa societat grega, també assumeix la defensa de la més ambiciosa de les hipòtesis clàssiques, i demostra que la forma artística incideix en la transformació de la societat.

Finalment, aquest monogràfic clou amb alguns textos heterogenis presentats com a notes de recerca. El primer, una aportació del professor de Biblioteconomia i membre del CSIC, **Miquel-Angel Navas**, és una exploració molt útil de les bases de dades rellevants per la sociologia de les arts. Després, **Joaquim Rius**, que segueix l les directrius assenyalades pels treballs del Centre de Sociologie des Arts de París, ofereix una interessantíssima prospecció de la geografia artística espanyola. I per acabar, **Fernando Sagaz** presenta una síntesi dels plantejaments que van orientar el seu treball de fi de carrera, dedicat al fenomen de la nouvelle vague.